

Vzdělávací program nástavbového oboru * PALIATIVNÍ MEDICÍNA

1	Cíl vzdělávání v nástavbovém oboru	1
2	Minimální požadavky na vzdělávání v nástavbovém oboru	1
2.1	Specializovaný výcvik – v délce minimálně 12 měsíců	2
2.2	Teoretická část vzdělávacího programu.....	3
3	Rozsah požadovaných teoretických znalostí a praktických dovedností, seznam požadovaných výkonů	4
4	Všeobecné požadavky.....	6
5	Hodnocení vzdělávání v nástavbovém oboru.....	6
6	Charakteristika činností, pro které absolvent vzdělávání v nástavbovém oboru získal zvláštní odbornou způsobilost	7
7	Charakteristika akreditovaného zařízení.....	7
7.1	Akreditované zařízení (AZ)	8
7.2	Vysvětlivky – požadavky na akreditované zařízení.....	9
8	Programy povinných vzdělávacích aktivit a personální a technické vybavení pro jejich realizaci	10
8.1	Charakteristika vzdělávacích aktivit	10
9	Doporučená literatura.....	20

* Certifikovaný kurz (název „nástavbový obor“ vyplývá z legislativní zkratky dle vyhlášky č. 185/2009 Sb., o oborech specializačního vzdělávání lékařů, zubních lékařů a farmaceutů a oborech certifikovaných kurzů).

1 Cíl vzdělávání v nástavbovém oboru

Cílem vzdělávání v nástavbovém oboru paliativní medicína je získání zvláštní odborné způsobilosti osvojením potřebných teoretických znalostí a praktických dovedností pro komplexní péči o nemocné v pokročilých stádiích život ohrožujících chorob.

2 Minimální požadavky na vzdělávání v nástavbovém oboru

Podmínkou pro zařazení do nástavbového oboru paliativní medicína je získání specializované způsobilosti v oboru: anesteziologie a intenzivní medicína, dětské lékařství, endokrinologie a diabetologie, gastroenterologie, geriatric, gynekologie a porodnictví, hematologie a transfuzní lékařství, chirurgie, infekční lékařství, kardiochirurgie, kardiologie,

klinická onkologie, nefrologie, neurochirurgie, neurologie, otorinolaryngologie a chirurgie hlavy a krku, pneumologie a ftizeologie, praktické lékařství pro děti a dorost, psychiatrie, radiační onkologie, revmatologie, urologie, vnitřní lékařství, všeobecné praktické lékařství.

Vzdělávání se uskutečňuje při výkonu lékařského povolání formou celodenní průpravy v rozsahu odpovídajícím stanovené týdenní pracovní době podle ustanovení § 79 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.

Vzdělávání může probíhat jako rozvolněná příprava, to je při nižším rozsahu, než je stanovená týdenní pracovní doba. V tomto případě celková délka, úroveň a kvalita nesmí být nižší než v případě celodenní průpravy.

Celková délka přípravy v oboru paliativní medicína je v minimální délce 12 měsíců, z toho

2.1 Specializovaný výcvik – v délce minimálně 12 měsíců

Část I.

a) povinná praxe

Akreditované pracoviště		Počet měsíců
paliativní medicína ^{1), 2), 3), 4)} – poskytovatel zdravotních služeb poskytující ambulantní a lůžkovou zdravotní péči níže uvedených oborů*		4
paliativní medicína ¹⁾		4
<i>z toho</i>	poskytovatel zdravotních služeb poskytující ambulantní péči v oboru paliativní medicíny nebo mobilní specializované pracoviště paliativní medicíny	2 týdny
klinická onkologie ^{3), 4)}		2
medicína dlouhodobé péče ²⁾		2

*Výcvik probíhá u poskytovatelů zdravotních služeb nebo jiných fyzických nebo právnických osob, kteří získali akreditaci podle zákona č. 95/2004 Sb., o podmínkách získávání a uznávání odborné způsobilosti a specializované způsobilosti k výkonu zdravotnického povolání lékaře, zubního lékaře a farmaceuta, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon č. 95/2004 Sb.“) pro nastavbový obor paliativní medicína nebo medicína dlouhodobé péče nebo obory specializačního vzdělávání anesteziologie a intenzivní medicína nebo gastroenterologie nebo geriatrické medicíny nebo kardiologie nebo klinická onkologie nebo nefrologie nebo neurologie nebo pneumologie a ftizeologie nebo vnitřní lékařství nebo všeobecné praktické lékařství. Výcvik probíhá pod odborným dohledem školitele a s konzultací garanta min. 1x/měsíc.

Požadavky vzdělávacího programu je možné splnit prostřednictvím více smluvních poskytovatelů zdravotních služeb, pokud je nezajistí v celém rozsahu jeden poskytovatel zdravotních služeb. Poskytovatel zdravotních služeb nebo jiná fyzická nebo právnická osoba, které nemá akreditaci, musí být akreditována v rámci akreditačního řízení žadatele dle ustanovení § 14 odst. 2 písm. c) zákona č. 95/2004 Sb.

Poskytovatel zdravotních služeb splňuje personální zabezpečení dle vyhlášky č. 99/2012 Sb., o požadavcích na minimální personální zabezpečení zdravotních služeb, ve

znění pozdějších předpisů (dále jen „vyhláška č. 99/2012 Sb.“) a minimální technické a věcné vybavení dle vyhlášky č. 92/2012 Sb., o požadavcích na minimální technické a věcné vybavení zdravotnických zařízení a kontaktních pracovišť domácí péče, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „vyhláška č. 92/2012 Sb.“).

Poskytovatel zdravotních služeb disponuje náležitým personálním a přístrojovým vybavením a zázemím pro školence a splňuje i další minimální podmínky uvedené v požadavcích na akreditovaná zařízení (dále jen „akreditované zařízení“).

Pokud praxe není absolvována na akreditovaných pracovištích výše uvedených nástavbových oborů a oborů specializačního vzdělávání, praxe probíhá výhradně na akreditovaném pracovišti nástavbového oboru paliativní medicína.

Odbornou praxi, která byla absolvována v rámci specializačního vzdělávání v základním oboru a odpovídá požadavkům vzdělávacího programu nástavbového oboru paliativní medicína, lze započítat (dle ustanovení § 21e odst. 5 a ustanovení § 21g odst. 2 zákona č. 95/2004 Sb.), maximálně však 50% celkové doby, kterou lékař ve specializační přípravě v základním oboru strávil na akreditovaném zařízení.

2.2 Teoretická část vzdělávacího programu

Část II.

b) účast na vzdělávacích aktivitách – povinná

Kurzy, semináře	Počet dní
kurz Lékařská první pomoc ⁵⁾	3
kurz Základy zdravotnické legislativy, etiky a komunikace ⁵⁾	2
kurz Prevence škodlivého užívání návykových látek (NL) a léčba závislostí ⁵⁾	1
kurz Radiační ochrana ⁶⁾	1
kurz Etické, duchovní a právní aspekty paliativní medicíny ⁷⁾	2
kurz Management bolesti v paliativní medicíně ⁷⁾	3
kurz Psychologie v paliativní medicíně ⁷⁾	3
kurz Komunikace v paliativní medicíně ⁷⁾	3
kurz Týmová práce a rozhodování – kasuistický seminář ⁷⁾	3
kurz Léčba symptomů pokročilého onemocnění ⁷⁾	3
kurz Klinická farmacie v paliativní medicíně ⁷⁾	2

c) účast na vzdělávacích aktivitách – doporučená

Kurzy, semináře	Délka trvání
kurz Multidisciplinární kurz léčby bolesti ⁷⁾	10 dnů
další kurzy, vědecké a vzdělávací akce garantované příslušnou odbornou společností nebo Institutem postgraduálního vzdělávání ve zdravotnictví (dále jen „IPVZ“) nebo Českou lékařskou komorou (dále jen „ČLK“) nebo akreditovanými pracovišti aj.	v rozsahu min. 20 hod.

Pokud školenec absolvoval kurzy Lékařská první pomoc a Základy zdravotnické legislativy, etiky a komunikace v rámci jiného vzdělávacího programu v době ne delší než 5 let, nemusí být absolvovány znovu a započítají se.

Pokud školenec absolvoval kurz Prevence škodlivého užívání návykových látek a léčba závislostí v rámci jiného vzdělávacího programu v době ne delší než 10 let, nemusí být absolvován znovu a započítá se.

3 Rozsah požadovaných teoretických znalostí a praktických dovedností, seznam požadovaných výkonů

O průběhu vzdělávacího programu je veden záznam o provedených výkonech (logbook) a průkaz odbornosti lékaře (odborný index). Potvrzené výkony musí být doložitelné ve zdravotnické dokumentaci. Počet výkonů uvedený v logbooku je stanoven jako minimální. Předpokládá se absolvování nebo asistence u takového počtu výkonů, aby školenec zvládl danou problematiku jak po teoretické, tak i po praktické stránce.

Paliativní medicína

Teoretické znalosti

Somatické aspekty paliativní medicíny	<ul style="list-style-type: none"> • Patofyziologie, klinický obraz a typický průběh chronických život ohrožujících onemocnění. • Patofyziologie, diferenciální diagnostika a klinika symptomů provázejících progresivní život ohrožující nemoci a jejich tlumení, symptomy terminální fáze nemoci (umírání) a jejich tlumení. • Možnosti rehabilitace u pokročilých onemocnění; farmakologie aplikovaná v paliativní medicíně. • Přínosy a rizika léčebných postupů; chirurgická léčba; paliativní radioterapie. • Protinádorová farmakologická léčba; paliativní terapie v infekčním lékařství.
Psychosociální aspekty paliativní medicíny	<ul style="list-style-type: none"> • Vzájemný vliv nemoci a rodinné, sociální a pracovní situace nemocného. • Identifikace potřeb nemocného; typy psychických reakcí na vážné onemocnění. • Adaptační postupy a jejich užití v podpoře rodiny. • Komunikační dovednosti ve specifických klinických situacích. • Psychiatrické syndromy a základní krizové intervence; psychické reakce na ztrátu blízké osoby a možné průběhy fáze truchlení. • Komunikační dovednosti s rodinou; spolupráce s jinými specialisty; sociální a ekonomické obtíže pacienta. • Možnosti sociální pomoci; komunikace o duchovních aspektech života nemocného. • Možnosti duchovní podpory. • Základy biotiky. • Možnosti a limity paliativní péče v různých prostředích. • Plán péče a jeho realizace; etické problémy výzkumu v paliativní medicíně, etické standardy.

Diagnostika a léčba klinických stavů vyžadujících paliativní péči	<ul style="list-style-type: none"> • Horečka u nádorových onemocnění, nevolnost a zvracení, poruchy výživy, zácpa, mukositida, poruchy hydratace, ascites, perikardiální výpotek, respirační syndromy, kožní projevy, lymfedém, urogynekologická problematika, metabolické a endokrinní poruchy, krvácivé a trombotické stavy, neurologické poruchy.
---	---

Praktické dovednosti

- ❑ Komunikační dovednosti: rozhovor s pacientem o přechodu na paliativní režim léčby, rozhovor o prognóze, rozhovor o léčebných rozhodnutích v závěru života. Podpůrný rozhovor s pozůstalými po úmrtí pacienta.
- ❑ Principy facilitace skupinových procesů, týmová práce.
- ❑ Základní neurologické a interní vyšetření, základy ošetřování chronických ran, základy ošetřovatelství v paliativní péči.
- ❑ Racionální farmakoterapie u specifických skupin pacientů v paliativní péči.
- ❑ Léčení nežádoucích účinků léčivých přípravků, zvláště opioidů.
- ❑ Péče o stomie včetně PEG; zavedení nasogastrické sondy; zavedení močových katétrů; ovládání infuzních pump a dávkovačů; punkce pleurálního výpotku a ascitu; aplikace léčiv a péče o epidurální/spinální katétr, katetry dlouhodobých blokad a porty.
- ❑ Orientace v rehabilitačních postupech, základní znalost fyzikálních léčebných metod.

Minimální počty výkonů a klinických zkušeností v paliativní péči

Výkony	Počet
Vyšetření nemocného a vytvoření plánu komplexní paliativní péče – onkologičtí pacienti	30
Vyšetření nemocného a vytvoření plánu komplexní paliativní péče – neonkologičtí pacienti	30
Strukturovaný pohovor s pacientem a jeho rodinou o přechodu na paliativní režim péče	30
Strukturovaný pohovor s rodinou po pacientově smrti	30
Zpracování a prezentace vybraného nebo zadaného tématu – závěrečná práce	1
Punkce výpotků (ascites, fluidothorax)	10

Etické, právní a administrativní aspekty

- ❑ Praktická znalost základních principů lékařské etiky.
- ❑ Znalost základních zákonných norem pro poskytování zdravotní péče v ČR.
- ❑ Ovládání výpočetní techniky pro uchovávání dat, dokumentace a další vzdělávání.

4 Všeobecné požadavky

Absolvent nástavbového oboru:

- dle vyhlášky č. 98/2012 Sb., o zdravotnické dokumentaci (dále jen „vyhláška č. 98/2012 Sb.“) musí znát zdravotnickou dokumentaci používanou v oboru, návrh lázeňského léčení, hlášení onkologické, hlášení některých infekčních nemocí, hlášení o pracovním úrazu, hlášení nežádoucího účinku léčivých přípravků, náležitosti lékařské zprávy, dokumentaci pro potřeby pojišťoven,
- dle vyhlášky č. 297/2012 Sb., o náležitostech Listu o prohlídce zemřelého, způsobu jeho vyplňování a předávání místům určení, a o náležitostech hlášení ukončení těhotenství porodem mrtvého dítěte, o úmrtí dítěte a hlášení o úmrtí matky (vyhláška o Listu o prohlídce zemřelého), ve znění pozdějších předpisů musí znát list o prohlídce zemřelého,
- dosáhne potřebné úrovně schopností pro komunikaci s pacienty, příbuznými i spolupracovníky,
- má základní znalosti posudkového a revizního lékařství, lékařské etiky, právních předpisů platných ve zdravotnictví, organizace zdravotnické služby a ekonomiky zdravotnictví,
- osvojí si provozní a administrativní činnosti a management týmové práce,
- osvojí si základy počítačové techniky jako prostředku pro ukládání a vyhledávání dat, odborných informací a komunikace.

5 Hodnocení vzdělávání v nástavbovém oboru

Vzdělávání probíhá pod vedením přiděleného školitele na akreditovaném zařízení.

- a) Průběžné hodnocení školitelem a garantem
 - školitel pravidelně a průběžně prověřuje teoretické znalosti a praktické dovednosti školence a svá hodnocení zapisuje do průkazu odbornosti v měsíčních intervalech,
 - pokud vzdělávání probíhá na akreditovaném zařízení jiného oboru než nástavbového oboru paliativní medicína, tak výcvik probíhá pod průběžným odborným dohledem školitele a s konzultací garanta min. 1x / měsíc,
 - garantem celé přípravy školence je lékař z akreditovaného zařízení paliativní medicína, s kterým školencem konzultuje průběh přípravy. Garant schvaluje plán přípravy školence a průběžně ho hodnotí. V závěru vzdělávání garant zapíše celkové hodnocení školence a doporučí přistoupení k závěrečné zkoušce.
- b) Předpoklad přístupu k závěrečné zkoušce
 - absolvování požadované praxe potvrzené všemi školiteli se specializovanou způsobilostí nebo zvláštní odbornou způsobilostí,
 - předložení potvrzení o provedených kompletních výkonech v loogbooku,
 - doporučení garanta,

- vypracování písemné práce / projektu včetně rozboru kasuistiky – minimálně 10 normostran nebo práce publikovaná v recenzovaném časopise,
 - potvrzení o absolvování kurzů, doporučených vědeckých a vzdělávacích akcí (viz tab. Část II.).
- c) Vlastní závěrečná zkouška
- *teoretická část* – 3 odborné otázky, rozbor klinického stavu, diskuse k předložené práci,
 - *praktická část* – rozbor pacienta: diferenciální diagnostika, léčebné postupy – indikace, zdůvodnění.

6 Charakteristika činností, pro které absolvent vzdělávání v nástavbovém oboru získal zvláštní odbornou způsobilost

Absolvováním nástavbového oboru zdravotničtí pracovníci získávají zvláštní odbornou způsobilost pro vymezené činnosti, které prohlubují získanou specializovanou způsobilost.

Lékař se zvláštní odbornou specializací v oboru paliativní medicína je schopen samostatné činnosti v rozsahu dosaženého vzdělání u poskytovatelů zdravotních služeb poskytujícího ambulantní nebo lůžkovou péči se zaměřením na paliativní medicínu jak v ambulantním, tak lůžkovém zařízení nebo v domácím prostředí. Je schopen koordinovat multidisciplinární péči nemocných s nádorovým i nenádorovým onemocněním, provádí konziliární činnost pro jiné obory, podílí se na vzdělávání specialistů v oboru paliativní medicína.

7 Charakteristika akreditovaného zařízení

Zdravotnické zařízení, v němž je poskytovatel zdravotních služeb oprávněn poskytovat zdravotní péči musí být akreditováno (ustanovení § 13 zákona č. 95/2004 Sb.). Akreditované zařízení zajišťující výuku školenců musí zajistit školenci absolvování vzdělávacího programu. K tomu slouží řádné a plné zapojení školence do práce (včetně účasti na poskytování zdravotní péče v době od 16.00 hodin do 7.00 hodin a v sobotu a neděli a ve svátek minimálně 1x týdně) a dále umožnění studia a pobytu na jiném akreditovaném zařízení, které může poskytovat část přípravy, která není dostupná ve vlastním akreditovaném zařízení. Smluvní spolupráce je doložena v žádosti o udělení/prodloužení akreditace (poskytovatel zdravotních služeb nebo jiná fyzická nebo právnická osoba, které nemá akreditaci, musí být akreditována v rámci akreditačního řízení žadatele dle ustanovení § 14 odst. 2 písm. c) zákona č. 95/2004 Sb.). Minimální podmínky AZ jsou dány splněním jak personálního zabezpečení dle vyhlášky č. 99/2012 Sb., tak splněním technického a věcného vybavení dle vyhlášky č. 92/2012 Sb. Vzhledem k rozdílnému rozsahu a obsahu přípravy se rozlišují následující typy zařízení, na kterých praxe probíhá dle ustanovení § 5 odst. 6 zákona č. 95/2004 Sb.

Nedílnou součástí žádosti o udělení akreditace je plán přípravy školence.

7.1 Akreditované zařízení (AZ)

7.1.1 Akreditované zařízení

<p>Personální požadavky</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Školitel má nejméně 10 let výkonu povolání lékaře v oboru specializace základního oboru, kde praxe probíhá, z toho min. 3 roky praxe od získání specializované způsobilosti nebo specializovanou způsobilost nebo zvláštní odbornou způsobilost v oboru paliativní medicína a léčba bolesti nebo zvláštní odbornou způsobilost v oboru paliativní medicína, z toho min. 2 roky praxe od získání specializované způsobilosti nebo zvláštní odborné způsobilosti v oboru paliativní medicína a léčba bolesti a/nebo paliativní medicína a s minimálním úvazkem 0,5 u daného poskytovatele zdravotních služeb. • Garant má nejméně 10 let výkonu povolání lékaře, specializovanou způsobilost nebo zvláštní odbornou způsobilost v oboru paliativní medicína a léčba bolesti nebo zvláštní odbornou způsobilost v oboru paliativní medicína, z toho min. 2 roky praxe od získání specializované způsobilosti nebo zvláštní odborné způsobilosti v oboru paliativní medicína a léčba bolesti a/nebo paliativní medicína a s min. úvazkem 0,5. • Poměr školitelů/školenců – 1:2. • Nutná spolupráce dalších zdravotnických a nezdravotnických pracovníků, jejichž zařazení a činnost vyplývá ze vzdělávacího programu oboru paliativní medicína: <ul style="list-style-type: none"> – klinický psycholog, – sociální pracovník, – duchovní nebo pastorační pracovník. • Školitel dokládá svou způsobilost při žádosti o akreditaci zařízení profesním životopisem. • Spolu se žádostí o udělení/prodloužení akreditace je nutno předložit plán plnění povinností stanovených vzdělávacím programem. Pokud AZ zajišťuje více než jednu část, vždy výukový plán předkládá.
<p>Organizační a provozní požadavky</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Péče o pacienty má týmový multioborový charakter. • AZ svým rozsahem pokrývá plné spektrum výkonů, jejichž znalost je součástí přípravy.
<p>Materiální a technické vybavení</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Minimální požadavky AZ jsou dány splněním jak personálního zabezpečení dle vyhlášky č. 99/2012 Sb., tak splněním technického a věcného vybavení dle vyhlášky č. 92/2012 Sb. a další níže uvedené podmínky.

7.2 Vysvětlivky – požadavky na akreditované zařízení

- 1) Poskytovatel zdravotních služeb musí splňovat podmínky stanovené vzdělávacím programem nástavbového oboru paliativní medicína, a to v části „akreditované zařízení“.
- 2) Poskytovatel zdravotních služeb musí splňovat podmínky stanovené vzdělávacím programem nástavbového oboru medicína dlouhodobé péče, a to v části „akreditované zařízení I. typu“.
- 3) Poskytovatel zdravotních služeb je akreditován pro společné stáže vzdělávacího programu tohoto i jiného oboru v rámci vlastního zdravotnického zařízení nebo smluvního poskytovatele zdravotních služeb.
- 4) Poskytovatel zdravotních služeb musí splňovat podmínky stanovené vzdělávacím programem uvedených specializačních oborů, a to v části „akreditované zařízení I. typu“.
- 5) ... v jakémkoliv vzdělávacím programu.
- 6) ... absolvování se týká lékařů, kteří při výkonu povolání pacientům pouze indikují lékařské ozáření, tzn., nejsou radiačními pracovníky, resp. aplikujícími odborníky a nemají zvláštní odbornou způsobilost podle zákona č. 18/1997 Sb., „atomový zákon“, ve znění pozdějších předpisů.
- 7) ... v uvedeném vzdělávacím programu.

8 Programy povinných vzdělávacích aktivit a personální a technické vybavení pro jejich realizaci

8.1 Charakteristika vzdělávacích aktivit

8.1.1 Program kurzu Lékařská první pomoc

Předmět	Minimální počet hodin
Náhlá zástava krevního oběhu, incidence, diagnóza, základní a rozšířená neodkladná resuscitace včetně defibrilace (Basic Life Support a Advanced Cardiac Life Support).	2
Bezvědomí nejasného původu, křeče, synkopa; náhlé cévní mozkové příhody, diagnostické postupy, terapeutické okno, trombolýza systémová, intraarteriální.	2
Dušnost, hlavní příčiny: respirační etiologie – astma bronchiale, status astmaticus, inhalační trauma atd., kardiovaskulární etiologie – kardiální selhávání, astma cardiale, edém plic, embolie plicnice, zvláštní stavy: tonutí a utonutí, strangulace atd., diagnóza, dif. dg., terapeutické postupy, principy umělé plicní ventilace.	2
Bolesti na hrudi, akutní koronární syndrom, principy a indikace trombolýzy, PTCA (Percutaneous Transluminal Coronary Angioplasty), závažné dysrytmie a terapeutické přístupy.	2
Traumatologie – těžké úrazy, úraz hlavy, páteře, hrudníku, dutiny břišní, končetin, polytrauma, poranění el. proudem, termická poranění, hlavní zásady ATLS (Advanced Trauma Life Support).	2
Šok, diagnóza, klasifikace, příčiny, terapeutické přístupy.	1
Hromadný výskyt raněných, hlavní zásady BATLS (Battlefield Advanced Trauma Life Support).	1
Integrovaný záchranný systém a krizová logistika.	1
Zvláštnosti urgentních stavů u dětí.	2
Extramurální porod, péče o novorozence a matku, gynekologické akutní stavy.	1
Praktická výuka.	4
Ověření znalostí testem.	
Celkem	20

Personální a technické zabezpečení kurzu Lékařská první pomoc**Personální zabezpečení**

- Lékaři se specializovanou způsobilostí nebo zvláštní odbornou způsobilostí v oboru urgentní medicína a praxí nejméně 5 let v oboru, případně se specializovanou způsobilostí ve vyučované problematice.
- Garant kurzu má nejvyšší vzdělání v oboru a nejméně 10 let praxe výkonu povolání lékaře v oboru specializace.
- Účastníci kurzu obdrží současně s pozvánkou do kurzu na CD učební texty Lékařská první pomoc k seznámení s tématy, což umožní ve stanovené době probrat tak rozsáhlou a náročnou problematiku.

Technické zabezpečení

- Učebna pro teoretickou výuku s příslušným vybavením.
- Učebna pro praktickou výuku s vybavením: manekýn (dospělý, dětský a novorozenec) umožňující praktický nácvik základní i rozšířené neodkladné resuscitace se simultánním záznamem sledovaných vitálních funkcí (zejména respiračních a oběhových) k objektivizaci účinnosti prováděné resuscitace a možností uložení sledovaných dat do PC a závěrečné vyhodnocení.
Model musí umožnit nácvik:
 - zajištění průchodnosti dýchacích cest pomocí vzduchodů, Combi-tubusu, laryngeálního tubusu, laryngeální masky (včetně intubační) a různými technikami tracheální intubace,
 - umělé plicní ventilace z plic do plic ústy, přes masku, ručním dýchacím přístrojem/transportním ventilátorem,
 - nácvik intubace dětí/novorozenců a umělou plicní ventilaci,
 - zajištění průchodnosti dýchacích cest koniopunkcí, minitracheotomií (krikotomií),
 - punkci pneumotoraxu,
 - zajištění vstupu do krevního řečiště – punkci a kanylaci periferní žíly, centrální žíly (subclavia, jugularis int.), v. femoralis a různé techniky intraoseálního přístupu,
 - diagnostiky simulovaných poruch rytmu na kardioskopu a volbu farmako- a elektroimpulzoterapie.
- Počítačová učebna pro závěrečné testování znalostí. Pro objektivní hodnocení je nezbytné pracovat alespoň s ověřeným kvazistandardizovaným testem.

8.1.1 Program kurzu Základy zdravotnické legislativy, etiky a komunikace

Předmět	Minimální počet hodin
Legislativa.	8
Základní právní předpisy ve zdravotnictví a jejich hierarchie.	
Organizace a řízení zdravotnictví.	
Rozhodování pacienta (informovaný souhlas, odmítnutí péče).	
Poskytování zdravotní péče bez souhlasu, omezovací prostředky.	
Povinná mlčenlivost zdravotnických pracovníků.	
Vedení a nakládání se zdravotnickou dokumentací.	
Náležitá odborná úroveň (lege artis).	
Stížnosti ve zdravotnictví.	
Právní odpovědnost lékaře a poskytovatele zdravotních služeb.	
Poskytování zdravotní péče v Evropské unii a přeshraniční zdravotní péče.	
Systém veřejného zdravotního pojištění.	2
Zdravotní služby hrazené ze zdravotního pojištění.	
Plátcí zdravotního pojištění, práva a povinnosti pojištěnců.	
Systém úhrad zdravotní péče.	
Systém sociálního zabezpečení a lékařská posudková služba.	2
Nemocenské pojištění.	
Důchodové pojištění.	
Sociální pomoc a sociální služby.	
Lékařská etika.	2
Etické kodexy, etické chování zdravotnických pracovníků.	
Základní principy a etické zásady.	
Etické problémy současné medicíny.	
Komunikace ve zdravotnictví.	2
Základní principy a specifika.	
Komunikace mezi zdravotnickými pracovníky, pacientem a osobami jemu blízkými.	
Krizová komunikace.	
Celkem	16

Personální a technické zabezpečení kurzu Základy zdravotnické legislativy, etiky a komunikace**Personální zabezpečení**

- Minimálně 2 lektori se znalostí zdravotnického práva a veřejného zdravotnictví, s právnickým vzděláním a profesní zkušeností v oblasti zdravotnického práva v délce alespoň 5 let. Lektori zdravotnického práva dokládají přehled publikační činnosti za posledních 5 let a pedagogickou činnost.
- Součástí lektorského týmu musí být lektori s ukončeným vysokoškolským vzděláním příslušného zaměření a nejméně 5letou odbornou praxí v oblasti přednášeného tématu (etika, komunikace a sociální zabezpečení).

Technické zabezpečení

- Učebna pro teoretickou výuku s příslušným vybavením; poskytnutí studijních textů Základy zdravotnické legislativy, event. jiné.

8.1.2 Program kurzu Prevence škodlivého užívání návykových látek (NL) a léčba závislostí

Předmět	Minimální počet hodin
Škodlivé užívání NL a závislostí na NL v ČR.	1
Přehled NL zneužívaných v ČR a jejich vlastností.	1
Zdravotní aspekty škodlivého užívání NL a závislostí na NL.	1
Problematika škodlivého užívání NL a závislostí na NL ve specifických podmínkách jednotlivých medicínských oborů, možnosti prevence.	2
Přehled specifických léčebných modalit pro osoby škodlivě užívající NL a závislé.	1
Právní aspekty související se zneužíváním NL a závislostmi na NL.	1
Závěr kurzu, diskuse.	1
Celkem	8

Personální a technické zabezpečení kurzu Prevence škodlivého užívání návykových látek (NL) a léčba závislostí**Personální zabezpečení**

- Lektori se specializovanou způsobilostí nebo zvláštní odbornou způsobilostí v oboru návykové nemoci a praxí nejméně 5 let v oboru, případně se specializovanou způsobilostí ve vyučované problematice.

Technické zabezpečení

- Učebna pro teoretickou výuku s příslušným vybavením.

8.1.3 Program kurzu Radiační ochrana

Předmět	Minimální počet hodin
a) Účinky ionizujícího záření na živé systémy, charakter deterministických a stochastických účinků. Veličiny a jednotky používané pro potřeby radiační ochrany.	1
b) Systém radiační ochrany, aplikace základních principů radiační ochrany do soudobé koncepce a legislativy EU a ČR.	1
c) Radiační zátěž obyvatel z různých zdrojů ionizujícího záření. Specifický charakter lékařského ozáření, velikosti dávek pacientům pro typické radiologické postupy.	1
d) Úloha lékařů indikujících vyšetření nebo léčbu s využitím zdrojů ionizujícího záření – význam indikačních kritérií (Věstník MZ, částka 11, Listopad 2003).	1
e) Zásady pro uplatňování požadavků radiační ochrany pacientů při provádění a řízení zdravotnických výkonů s použitím zdrojů ionizujícího záření – optimalizace radiační ochrany při lékařském ozáření (diagnostické referenční úrovně, princip ALARA „As Low As Reasonably Achievable“).	1
f) Praktické metody ochrany radiačních a ostatních pracovníků, ostatních pacientů a obyvatel při využívání zdrojů ionizujícího záření ve zdravotnickém zařízení (kontrolované a sledované pásmo, systém monitorování, vedení dokumentace, program zabezpečování jakosti).	1
g) Odpovědnost za zajištění požadavků radiační ochrany při využívání zdrojů ionizujícího záření v lékařství: úloha indikujícího lékaře, aplikujícího odborníka, radiologického fyzika. Význam soustavného dohledu dohlížející osobou a osobou s přímou odpovědností.	1
h) Pracovní-lékařská péče o radiační pracovníky. Lékařská pomoc lidem ozářeným v důsledku radiační nehody.	1
Celkem	8

Personální a technické zabezpečení kurzu Radiační ochrana

Personální zabezpečení
<ul style="list-style-type: none"> • Lektoři se specializovanou způsobilostí v oboru radiologie a zobrazovací metody, specializací v oboru radiologický fyzik, případně se specializací v radiační ochraně (Státní ústav radiační ochrany (dále jen „SÚRO“), Státní úřad pro jadernou bezpečnost (dále jen „SÚJB“)) pro předměty v bodech a), b), c), e), f) a g). • Lektoři se specializovanou způsobilostí nebo zvláštní odbornou způsobilostí v oboru radiologie a zobrazovací metody, neuroradiologie a dětská radiologie pro předmět v bodě d). • Lektoři se specializovanou způsobilostí nebo zvláštní odbornou způsobilostí v oboru pracovní lékařství, radiologie a zobrazovací metody, případně se specializovanou způsobilostí v radiační ochraně (SÚRO, SÚJB) pro předmět v bodě h).
Technické zabezpečení
<ul style="list-style-type: none"> • Učebna pro teoretickou výuku s příslušným vybavením; poskytnutí výukových materiálů.

8.1.4 Etické, duchovní, právní a sociální aspekty paliativní medicíny

Předmět	Minimální počet hodin
Obsahem kurzu je úvod k problematice paliativní medicíny. Školenec dostane příležitost hlouběji nahlédnout typologii nemocných, řešených otázek, možných úhlů pohledu. Bude mít možnost konfrontovat své postoje a klinické zkušenosti, hlouběji proniknout do etických a právních aspektů.	
Úvod – můj pohled na paliativní medicínu.	1
Historie, filozofie a organizace paliativní péče.	2
Terminální fáze onemocnění – organizace péče, doprovázení, péče o pozůstalé.	2
Sociální práce v paliativní medicíně.	2
Euthanázie.	2
Právní aspekty rozhodování na konci života.	2
Etické a organizační aspekty paliativní péče v intenzivní péči – kazuistiky.	1
Etické a organizační aspekty paliativní péče v geriatrické medicíně – kazuistiky.	1
Etické a organizační aspekty paliativní péče v onkologii – kazuistiky.	1
Duchovní potřeby, duchovní péče.	2
Celkem	16

8.1.5 Management bolesti v paliativní medicíně

Předmět	Minimální počet hodin
Patofyziologie akutní a chronické bolesti.	1
Hodnocení bolesti v paliativní medicíně.	1
Farmakologie analgetik a koanalgetik (mechanismus účinku, aplikační formy, nežádoucí účinky).	2
Syndromy nádorové bolesti.	2
Nejčastější syndromy chronické nenádorové bolesti.	2
Psychologické metody mírnění bolesti.	2
Spirituální aspekty bolesti u nevléčitelně nemocných.	1
Modality protinádorové léčby v mírnění bolesti (chirurgie, chemoterapie, radioterapie, hormonální léčba).	2
Farmakoterapie akutní bolesti.	2
Invazivní metody léčby bolesti.	2
Farmakoterapie chronické nenádorové bolesti.	2
Průlomová bolest a její léčba.	2
Fyzioterapie bolesti v kontextu paliativní medicíny.	2
Problematika abusu a lékových závislostí v kontextu paliativní medicíny.	2
Celkem	25

8.1.6 Psychologie v paliativní medicíně

Předmět	Minimální počet hodin
<p>Kurs je veden klinickým psychologem se zkušeností v problematice specializované paliativní péče, ve spolupráci s lékařem specialistou.</p> <p>Účelem kurzu je pomoci účastníkům pochopit jejich vlastní roli jako lékařů v procesu umírání, účinné strategie a možnosti podpory nemocného a jeho blízkých a vlastní limity v této péči.</p>	
<p>Téma: Základy komunikace v paliativní péči „Já v komunikaci“</p>	
<p>Cíl: Za pomoci sebezkušenostních technik a diskuse k tématu lépe pochopit prožívání, psychické pochody a možné důvody, např. problémové komunikace umírajících pacientů a jejich příbuzných.</p>	7
<p>Téma: Umírání, smrt a ztráta „Já a smrt“</p>	
<p>Vlastní zkušenosti s umíráním, smrtí, ztráta v životě, emoce spojené se smrtí – strach, úzkost, panika, jaké používám obrany, fáze vyrovnávání se smrtí podle E. Kubler-Ross, práce s pozůstalými, patologické truchlení.</p>	7
<p>Téma: Možnosti a limity, syndrom vyhoření „Já v paliativní péči“</p>	
<p>Vlastní potřeby – jejich uvědomění si:</p> <ul style="list-style-type: none"> • co je profesionalita, • moje motivace k práci v paliativní medicíně, • co mě vyčerpává v mojí práci, co mě nabíjí, • co je syndrom vyhoření, jak se projevuje, znám jej?, • jak se bránit syndromu vyhoření, jaké používám mechanismy, • pozitivní ladění, pochvala, nácvik relaxace, co mi pomáhá. 	7
<p>Celkem</p>	21

8.1.7 Komunikace v paliativní medicíně

Předmět	Minimální počet hodin
Cílem kurzu je předvést a prakticky nacvičovat dovednosti komunikace v prostředí specializované paliativní péče. Součástí jsou videonahrávky a zpětná vazba ve studijní skupině. Kurz je veden interaktivní, praktickou formou. Kurzu „Komunikace v paliativní medicíně“ musí předcházet kurz „Psychologie v paliativní medicíně“.	
Komunikační strategie – komunikace jako nástroj péče – psychologie komunikace, moje komunikační dovednosti.	4
Kontakt zdravotník – pacient: video, nácvik, zpětná vazba, bilance.	3
Sdělení přechodu na symptomatickou léčbu u onkologicky nemocného – video, nácvik, zpětná vazba, bilance.	3
Dialog s pacientem nepřijímajícím diagnózu – video, nácvik, zpětná vazba, bilance.	2
Jak nabídnout hospicovou, resp. paliativní péči? – video, nácvik, zpětná vazba, bilance.	2
Dialog s příbuzným, nespokojeným s výsledky péče – video, nácvik, zpětná vazba, bilance.	3
Rozhovor s nemocným s projevy organického psychosyndromu – video, nácvik, zpětná vazba, bilance.	2
Jak podpořit mladého umírajícího pacienta? – video, nácvik, zpětná vazba, bilance.	2
Celkem	21

8.1.8 Týmová práce a rozhodování – kasuistický seminář

Předmět	Minimální počet hodin
Tento kurz je závěrečný a bilanční. Jeho cílem je shrnout požadavky na specializační vzdělávání v konkrétních klinických případech. Účastníci předvedou své dovednosti v rozhodování, komunikaci a týmové práci. Před kurzem „Týmová práce a rozhodování – kasuistický seminář“ musí předcházet všechny ostatní kurzy s výjimkou kurzu „Lékařské první pomoci“.	
Týmová práce a její facilitace – role lékaře, typologie osobností.	1
Onkologická paliativní péče u karcinomu plic – představení kasuistiky, diskuse, zpětná vazba, bilance.	2
Onkologická paliativní péče u karcinomu tlustého střeva – představení kasuistiky, diskuse, zpětná vazba, bilance.	2
Onkologická paliativní péče u mozkového nádoru – představení kasuistiky, diskuse, zpětná vazba, bilance.	2
Onkologická paliativní péče u hematoonkologického onemocnění – představení kasuistiky, diskuse, zpětná vazba, bilance.	2
Onkologická paliativní péče u karcinomu slinivky břišní – představení kasuistiky, diskuse, zpětná vazba, bilance.	2
Onkologická paliativní péče u karcinomu vaječnicků – představení kasuistiky, diskuse, zpětná vazba, bilance.	2
Paliativní péče v rámci intenzivní péče – představení kasuistiky, diskuse, zpětná vazba, bilance.	2
Paliativní péče u syndromu geriatrické deteriorace – představení kasuistiky, diskuse, zpětná vazba, bilance.	2
Paliativní péče u nemocného s metabolickým syndromem – představení kasuistiky, diskuse, zpětná vazba, bilance.	2
Paliativní péče u nemocného po recidivujících cévních mozkových příhodách – představení kasuistiky, diskuse, zpětná vazba, bilance.	2
Paliativní péče u nemocného s pokročilým srdečním selháním – představení kasuistiky, diskuse, zpětná vazba, bilance.	2
Diskuse atestačních prací.	2
Celkem	25

8.1.9 Léčba symptomů pokročilého onemocnění

Předmět	Minimální počet hodin
Patofyziologie, klinický obraz a paliativní léčba dušnosti.	2
Patofyziologie, klinický obraz a paliativní léčba nevolnosti a zvracení.	1
Patofyziologie, klinický obraz a paliativní léčba průjmu a zácpy.	1
Patofyziologie, klinický obraz a paliativní léčba nechutenství, poruch výživy a kachexie.	2
Hodnocení nutričního stavu a nutriční péče v kontextu paliativní medicíny.	2
Patofyziologie, klinický obraz a paliativní léčba kašle a škytavky.	1
Paliativní management výpotků (fluidothorax, fluidoperikard, ascites).	2
Deprese: hodnocení a léčba.	1
Úzkost: hodnocení a léčba.	1
Delirium: hodnocení a léčba.	2
Poruchy spánku: hodnocení a léčba.	1
Péče o chronické rány u nevléčitelně nemocných.	2
Péče o stomie a drény (kolostomie, ileostomie, nefrostomie, gastrostomie, tracheostomie, urostomie, peritoneální, biliární a hrudní drény).	1
Celkem	19

8.1.10 Kurz Klinická farmacie v paliativní medicíně

Předmět	Minimální počet hodin
Analgetika – klinicky významné farmakodynamické a farmakokinetické vlastnosti účinných látek, kazuistiky.	4
Antidepressiva, anxiolytika – klinicky významné farmakodynamické a farmakokinetické vlastnosti účinných látek, kazuistiky.	4
Antipsychotika – klinicky významné farmakodynamické a farmakokinetické vlastnosti účinných látek.	2
Farmakoterapie v léčbě delirií, kazuistiky.	1
Zbytná farmakoterapie v paliativní medicíně, kazuistiky.	3
Kazuistiky s antikonvulzivní farmakoterapií – lékové interakce.	1
Bisfosfonáty – rozdíly mezi jednotlivými zástupci, kazuistiky zaměřené na správný výběr vhodné látky.	1
Celkem	16

Personální a technické zabezpečení kurzů v oboru Paliativní medicína**Personální zabezpečení**

- Lektoři se specializovanou způsobilostí nebo zvláštní odbornou způsobilostí v oboru paliativní medicína a léčba bolesti a souvisejících oborů, s pedagogickou zkušeností.

Technické zabezpečení

- Učebna pro teoretickou výuku s příslušným vybavením.

9 Doporučená literatura**Doporučená literatura**

BERAN, J. *Základy psychoterapie pro lékaře*. Praha: Grada, 2000. 155 s. ISBN 80-7169-932-2.

BRUERA, E., et al. *Textbook of palliative medicine*. London New York: Hodder Arnold: Oxford University Press, 2006, 1095 s. ISBN 9780340810187.

BYOCK, I. *Dobré umírání: možnosti pokojného konce života*. Šenkyřík, L. Praha: Vyšehrad – Cesta domů, 2005. 325 s. ISBN 80-7021-797-9.

DOYLE, D., et al. *Oxford textbook of palliative medicine*. 3th ed. New York: Oxford University Press, 2004. 1244 s. ISBN 0198510985.

HANKS, G.W.C. *Oxford Textbook of Palliative Medicine*. 4nd ed. Oxford New York: Oxford University Press, 2009. ISBN 9780198570295.

HAŠKOVCOVÁ, H. *Thanatologie: nauka o umírání a smrti*. 2. přepr. vyd. Praha: Galén, 2007. 244 s. ISBN 978-80-7262-471-3.

KALVACH, Z., aj. *Geriatric a gerontologie*. Praha: Grada, 2004. 861 s. ISBN 80-247-0548-6.

KŘIVOHLAVÝ, J. *Bolest: její diagnostika a psychoterapie*. Brno: Institut pro další vzdělávání středních zdravotnických pracovníků, 1992. 66 s. ISBN 8070131306.

KŘIVOHLAVÝ, J. *Psychologie nemoci*. Praha: Grada, 2002. 198 s. ISBN 80-247-0179-0.

KUBÍČKOVÁ, N. *Zármutek a pomoc pozůstalým*. Praha: Nakladatelství ISV, 2001. 266 s. ISBN 80-85866-82-X.

MUNZAROVÁ, M. *Eutanázie nebo paliativní péče?* Praha: Grada, 2005. 108 s. ISBN 80-247-1025-0.

OPATRŇY, A. *Malá příručka pastorační péče o nemocné*. Praha: Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském, 2003. 53 s.

ROKYTA, R., KOZÁK, J., KRŠIAK, M. *Bolest: monografie a algeziologie*. Praha: Tigris, 2006. 684 s. ISBN 80-903750-0-6.

SLÁMA, O., aj. *Paliativní medicína pro praxi*. Praha: Galén, 2007. 362 s. ISBN 978-80-7262-505-5.

SVATOŠOVÁ, M. *Hospice a umění doprovázet*. Praha: Ecce Homo, 1995. 144 s. ISBN 80-902049-0-2.

VORLÍČEK, J., aj. *Paliativní medicína*. 2. přeprac. a dopl. vyd. Praha: Grada, 2005. 537 s. ISBN 80-247-0279-7.

WALSH, D., et al. *Palliative Medicine*. Philadelphia, Pa. MD Consult.: Saunders Elsevier, 2009. 1475 s. ISBN 0323040217.

Odborné časopisyBolest, *Tigis*

European Journal of Palliative Care

Journal of Pain and Symptom Management

Palliative Medicine

Paliativná medicína a liečba bolesti, Solen SK

Supportive Care in Cancer